جمشيد نسروانجي ـ هڪ نيڪ دل انسان

سکيا جي حاصلات

- ڪنهن تحرير جي حاصل مطلب، لفظي،فڪري ۽ فني خوبين کان آگاهه ٿي سگهي.
- ڪنهن مضمون کي لکڻ وقت پنجن کان متي پيراگرافن ۾ پنهنجن مشاهدن، ڄاڻ ، تجربن ۽ تخيل جي حوالي سان سمورن رخن جو احاطو ڪري سگهي.
- ٻڌي ڳالهه جي تت جو پورو ادراڪ ۽ تجزيو ڪري سگهي.
- ٻٽن لفظن بابت ڄاڻي سگهي.
- لفظن جي معنيٰ لکي جملن ۾ ڪم آڻي سگهي.
- اخبارن، رسالن، مخزنن ۾ ڇپيل خبرن، فيچرن، ايڊيٽوريل، رپورٽن، اشتهارن، خطن،ڪالمن ۽ ايڊيٽر ڏانهن خطن ۽ علامتن، اصطلاحن ۽ وصفن کي سمجهي، ڪنهن تحرير کي پڙهي سگهي.

هي منهنجي من جا جَرَ قل آهن، جن کي لفظن ۾ پوئي پڙهندڙن آڏو پيش ٿي ڪريان. ڪي يادگيريون آهن، جيڪي وِير وانگر ورنديون ٿيون اچن. يادگيريون ساريءَ سنڌ ۽ سنڌ جي شهر ڪراچيءَ جون، جن ۾ جمشيد جو ساهه پَساهه هو.

ڪراچيءَ ۾ رهندڙ اڄ جا لکين انسان شايد ئي اُن اَمُلهه ۽ يگاني ورثي کان واقف هجن. جيڪو ڳچ سال اڳ، جمشيد اسان کان موڪلائيندي، اسان جي حوالي ڪري ويو هو. ايترن ورهين کان پوءِ ڪراچي وڏي ويجهي آهي، ديگهه ۽ ويڪر ۾ ۽ پڻ پنهنجي مُنهن مُهانڊي ۾ بدلجي بي ٿي پئي آهي پر جمشيد کي ڪراچيءَ جي آئيندي جي ڄاڻ هئي. انهن ڏينهن ۾ جڏهن ڪراچي پنهنجي وزن ۽ قد ۾ اڄا اسري رهي هئي ۽ ان جا شهري ٿي لک مس هئا؛ تڏهن جمشيد ڪراچي ميونسپالٽيءَ جي پريزيڊنٽ طور شهر جي ويڪرن رستن جون رٿائون جوڙيون. ان جي تفريح گاهن، اسڪولن، ڪاليجن، اسپتالن، آمدورفت، پاڻيءَ جي رسائيءَ ۽ نيڪال لاءِ سوچيو ۽ اهڙي پيش بندي ڪئي.

جمشيد جي ڪيترن ساٿين هن جي انهن نهرائن، رٿائن ۽ انهن لاءِ گهربل ڳرن خرچن ۾ ساڻس اختلاف ڪيو. هنن اهو ٿي سوچيو ته سٽ سٽ بلڪ سو سو فٽ ويڪرن رستن جي هڙئي ننڍي شهر لاءِ ڪابه ضرورت ڪانه هئي! پر جمشيد، ڪين سدائين اهو ئي چوندو هو ته ڪراچي وڏٽي آهي ۽ دنيا جي وڏن ساموندي بندرن ۽ هوائي اڏن جي قطار ۾ اچٽي آهي.

جمشيد پنهنجي رٿا بندين ۾ پورو پورو عملي، وڏي حوصلي وارو ۽ عقلمندُ ڪاروباري ماڻهو هو. هن جي هڪ ئي دلي تانگهه هوندي هئي ته ڪراچيءَ جي رهواسين کي اهي سمورا موقعا ملن، جيئن هو صحتمند رهن، سُکي زندگي گذارين ۽ سندن ٻارن

ڪي صحيح تعليم ملي سگهي ۽ هو پنهنجي صلاحيتن پٽاندر وڌن ويجهن، ترقي ڪن ۽ خوش رهن.

اڄ ڪراچي هڪ شاهه شهر آهي ۽ ان جي رهواسين جو انگ ڪروڙن تائين وڃي رسيو آهي. اڄ ڪراچي پاڪستان جو سيني کان وڏو، شاهوڪار ۽ اهم شهر آهي. پر افسوس جو تعليمي ، رهائشي، آمدورفت، خوراڪ، پاڻي ، صحت ۽ صفائيءَ جي مسئلن کي حل ڪرڻ لاءِ اڄ اتي جمشيد ڪونهي. اڄ ڪراچي رڳو گوڙ ۽ شور جو شهر آهي، دونهين ۾ ويڙهيل، ڪن ڪچري جي ڍڳ ۾ ورتل، پيئڻ جي پاڻي جو ڪجهه ڪجهه سڪايل ۽ آمدورفت جي سهولتن کان ڪافي ڪجهه وانجهيل. ان ۾ ماڻهن جي دل تي اڄ موقعي شناسيءَ بدران موقعي پرستيءَ جو راڄ آهي. ماڻهوءَ ڏانهن جوابدهيءَ جو احساس ڪنهن جي من ۾ ڪونهي. سادگي ، پاڻ ارپڻ واري جذبي جي جاءِ تي سهل پسندي، سُک جي تلاش،اقتدار جي ڪڏهن به ختم نه ٿيندڙ بک وڃي بچي آهي. ڪراچي قرب ۽ پنهنجائپ جي شهر بدران رڳو رُڪائپ ۽ دوريءَ جو شهر بڻجي پيو آهي.

جمشيد اسان کي نه وسرڻ جهڙا سبق ڏنا آهن. غريبن ۽ پٽ ۾ پيل انسانن لاءِ بيمارن ، هيٺن، پنگلن لاءِ، زالن ۽ ٻارن لاءِ ۽ پڻ گُگدام حيوانن لا ۽ ڪهل،قياس، اُلڪي، ۽ اون جا سبق! جمشيد جي دَور ۾ اُڃايل جانورن لاءِ پاڻيءَ جا حوض هوندا هئا ۽ جانورن کي ظلم کان بچائيندڙ جماعت پنهنجي ڪم تي چست هوندي هئي؛ ۽ جمشيد ان جي پوري پوري سنڀال ۽ سهائتا ڪندو هو. سوَن غريبن ۽ بيروزگارن کي مالي مدد ملندي هئي؛ پر اهو سيڪجهه اهڙي نه مات ميٺ ۽ لِڪ ۾ ٿيندوهو، جو ڪنهن کي به خبر نه پوندي هئي، نه ڪنهن کي ڪيترو مليو! اها سُٽس سا هوندي هئي، نه هر سال ويهه لک رپيا ائين خرچ ٿيندا هئا. ڪٽنبن جا ڪٽنب ائين پلبا ۽ آباد ٿيندا هئا.

جمشيد هڪ فقير منش ۽ صوفي برابر هو، پر سجاڳ ۽ عملي ماڻهو هو. هن کي ماڻهن ۽ حالتن جو هڪدم پورو اندازو ٿي ويندو هو. هن جي تيز نگاهي سچ پچ حيرتناڪ هوندي هئي. جمشيد جي عادت هوندي هئي نه وقت بوقت ميونسپل انتظاميه جي الڳ الڳ کاتن جي ڪم جي نگهباني ۽ چڪاس پاڻ ڪندو هو. خاص طرح ڪٿي ڪو باهه لڳڻ جو واقعو ٿيندو هو ۽ هو خطري جو گُهگهو ٻڌندو هو، نه هڪدم فاير برگيڊ کي ٽيليفون ڪندو هو ۽ باهه لڳڻ جو هنڌ معلوم ڪندو هو. پوءِ

کھڙو بہ وقت هجي، ڏينهن هجي يا رات هو پنهنجي موٽر ۾ چڙهي اتي پهچندو هو ۽ باهه وسائيندڙ عملي جي نظرداري ڪندو هو.

هڪ ڀيري اڌ رات جو ايلفنسٽن اسٽريٽ ۾، جنهن ڪي هاڻي زيب النساءِ اسٽريٽ چون ٿا. باهه لڳڻ جو هڪ وڏو حادثو پيش آيو. فاير برگيڊ اتي پهچي چڪي هئي. پر جمشيد ڏٺو تہ باهه وسائڻ واري عملي جو بالا عملدار ڪجهہ غلط ۽ منجهيل حڪم ۽ هدايتون ڏئي رهيو آهي ۽ جيڪڏهن ان ڪي ائين ڇڏيو ويو تہ باهه سڄي پاڙي کي وڪوڙي ويندي. جمشيد هڪدم سمجهي ويو تہ ڇا ڳالهہ هئي. دراصل اهو عملدار نشي ۾ ورتل هو. ان ڪري اُبتا سُبتا حڪم ڏئي رهيو هو.جمشيد انهيءَ مهل ئي ان عملدار کي اتان هٽائي، چارج ان جي نائب جي حوالي ڪئي ۽ ٻئي ڏينهن عملدار کي نوڪريءَ تان خارج ڪري ڇڏيائين. هن ويچاري جو عيال هو، جنهن جي پيٽ قوت جو مدار هن جي نوڪريءَ تي هو. هن معافيءَ جي درخواست ڪئي ۽ پڪا پختا واعدا ڪيائين تہ اڳتي نشو پتو نہ ڪندو. جمشيد دل جو نرم ۽ طبع جو مهربان هو. پر هن جي هڪ بہ نہ ٻُڌائين ۽ پنهنجي فيصلي تي اٽل رهيو. پوءِ هن جي عيال ڪي پنهنجي کيسي مان ايستائين معقول الائونس ڏيندو رهيو، جيستائين ان عملدار پنهنجي روزگار جو ٻيو ڪو خانگي بندو بست نہ ڪري ورتو! ۽ ان ڏس ۾ بہ جمشيد سندس مدد ڪئي، پر عوام جي خدمت واري ملازمت ۾ ان ماڻهوءَ جي غفلت ۽ لاپرواهي ڪانئس برداشت نہ ٿي سگهي.

جمشيد جا ڪيترائي دوست هوندا هئا. انهن مان ڪي سندس قياس واري سياءَ جي آسري تي هن جي دوستيءَ مان ڪڏهن ڪڏهن غلط فائدي وٺڻ جي ڪوشش بہ ڪندا هئا. اهڙي ڳالهہ شهر جي هڪڙي ڪو آپريٽو بئنڪ جي ڏيوالي جي موقعي تي ٿي هئي. جمشيد ان ناڪام بئنڪ جي حصيدارن ڪي بئنڪ جي رهتو رقم مان حصي رسيءَ سان سندن مُوڙي واپس ڪرڻ جي ڪوشش ڪري رهيو هو. انهن مان ڪيترن ئي ڪوشش ڪئي تہ جمشيد جي دوستيءَ جي ناتي ڪين وڌيڪ رقم واپس ملي، پر ڪابہ ڳالهہ ڪابہ سوچ جمشيد ڪي پوري انصاف ، ديانت ۽ حقداريءَ جي اصول کان ترِ بہ هٽائي نہ سگهي! هن جو هڪڙو ئي جواب هو تہ آءٌ بئنڪ پاران هتي هن ڪرسيءَ تي ويٺل آهيان ۽ اڄ منهنجي وفاداري هن ڪرسيءَ ۽ ان جي ڪارج سان آهي. اڄ آءٌ اهو ئي ٿو ڪري سگهان تہ سڀني واسطيدارن سان واجبي ۽ صداقت وارو

سلوڪ ڪريان. ذاتي دوستيون يا ٻيا ڪي ناتا هن ڪم ۾ آڏو نٿا آڻي سگهجن. انساني عمل جو هيءُ ڪهڙو نه عمدو مثال آهي.

جيڪڏهن جمشيد جي شخصيت ۽ ڪردار هڪ ئي لفظ ۾ بيان ڪري سگهجي ته اهو لفظ آهي ’پاڻ ارپڻ‘ يا ’سر سيتائڻ‘. هن پنهنجي هر فرض ۽ ذميواريءَ کي پيلي پٽ سمجهيو ٿي ۽ ان کي پاڻ ارپڻ واري جذبي سان ادا ڪرڻ گهريو ٿي. ان ڏس ۾ ڪيس سخت ۽ لاڳيتو ڪم ڪرڻو پوندو هو ۽ ڪافي قرباني ڏيڻي پوندي هيس؛ پر ان راهه ۾ هو نه ڪڏهن پوئتي هٽيو نه ئي ڪڏهن هار ڪاڌائين. هن جي زندگي عظيم آدرشن جي حاصلات لاءِ وقف ٿيل هئي. جمشيد لاءِ زندگي جو ٻيو ڪو مقصد هوئي ڪونه: سِر سيتائڻ ۽ پاڻ ارپڻ ئي هن جي سچي زندگي هئي.

سچ ۽ نيڪيءَ جا اهڙا خدمتگار انسان روز روز پيدا ڪونه ٿيندا آهن؛ پر اسين پنهنجي پنهنجي زندگيءَ ۾ نيڪي ۽ سچ جي اعليٰ انساني آدرشن سان ڪافي ڪجهه وڌيڪ سر سيتائڻ ڏيکاري سگهون ٿا ۽ ائين جمشيد جهڙن عظيم انسانن جي نقش قدم تي هلي سگهون ٿا.

(مسز گل-ڪي مينوالا)

مشق

(الف) هيٺين سوالن جا جواب ڏيو:

1. ايلفنسٽن اسٽريٽ ۾ جڏهن باهه لڳي ته باهه وسائيندڙ عملي جي بالا عملدار کي جمشيد اتان ڇو هٽايو؟
2. جمشيد جي شخصيت ۽ ڪردار کي ڪهڙي هڪ لفظ ۾ بيان ڪري سگهجي ٿو؟
3. جمشيد نسروانجيءَ جي شخصيت بابت اوهان جي ذهن ۾ ڪهڙو تاثر اڀري ٿو؟ ان کي بيان ڪريو.

(ب) هيٺين لفظن جي معنيٰ لکو ۽ جملن ۾ ڪم آڻيو:

يگاني تانگهه وانجهيل سهائتا سُٽس اٽل معقول سياءُ رهتو ڪارج

(ج) هيٺين لفظن جا ضد لکو:

سُکي آباد پنهنجائپ خانگي ڏوري ناڪام چست هارَ

(د) ظرف اهو لفظ آهي جو فعل صفت يا ٻئي ظرف سان لاڳو ٿئي ٿو ۽ منجهانئس وقت، جاءِ ، ريت ، قدر ، هاڪار ۽ ناڪار جي معنيٰ نڪري ٿي: هو 'هينئر' اچي پيو. 'هينئر' وقت ڏيکاري ٿو. جيڪو ظرف، وقت ڏيکاري، تنهن کي 'ظرف زمان' چئجي ٿو. اڄ، سڀاڻ، پوءِ، اڳهرو ،هميشه يا سدائين ـ ظرف زمان آهن.

توهين انهن کي پنهنجن جملن ۾ ڪتب آڻيو.

(هہ) "منهن مهانڊي" هڪ ٻٽو لفظ آهي. توهين هن سبق مان اهڙا ٻيا ٻٽا لفظ لکي ڏيکاريو.

جمشيد نسروانجي

(و) جمشيد نسروانجي جي ڪيل خدمتن کي پنهنجي لفظن ۾ لکو.

(ز) هيٺ ڏنل سماجي شخصيتن جي خدمتن بابت انٽرنيٽ وسيلي ڄاڻ حاصل ڪري لکو ۽ ٻڌايو:

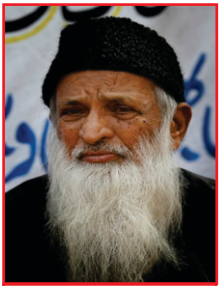
عبدالستار ايڌي

ڊاڪٽر رٿ فاؤ

ڊاڪٽراديب الحسن رضوي

(ح) 1. سنڌي ٻوليءَ جي هڪ اخبار ڪٽو. ان ۾ لڳل ڪا اهم سماجي مسئلي بابت خبر پڙهو ۽ ان تي پنهنجي راءِ جو اظهار ڪريو.

2. اخبار ۾ ڇپيل ڪالمن ۽ ايڊيٽر ڏانهن لکيل خطن کي پڙهو. پنهنجي علائقي جي ڪنهن ٻہ اهم مسئلي بابت اخبار جي ايڊيٽر ڏانهن خط لکو.